

לקוטי שיחות

חנוכה

כרך טו שיחה ב

מתורגם ללשון הקודש

א.

השאלה על הוספת הרמב"ם בסוף הלכות חנוכה

- 2 בסוף הלכות חנוכה אומר הרמב"ם: "היה לפניו נר
3 ביתו ונר חנוכה¹ או נר ביתו וקידוש היום, נר ביתו קודם,
4 משום שלום ביתו, שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש
5 לאשתו. גדול² השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום
6 בעולם, שנאמר: דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום."
7 המקור להלכה זו הוא במסכת שבת³, אך שם נאמר
8 רק ש"נר ביתו עדיף משום שלום ביתו". יש להבין: מדוע
9 מוסיף הרמב"ם את ההוכחה "שהרי השם נמחק לעשות
10 שלום...?"⁴
11 במיוחד דרוש הסבר, לכך שלאחר ההוכחה "שהרי
12 השם..." מוסיף הרמב"ם ענין חדש⁵, "גדול השלום שכל
13 התורה ניתנה..."⁶!
14 [דחוק ביותר לומר שהסיבה לתוספת "גדול השלום..."
15 היא כדי לסיים בדבר טוב⁷, כי גם הענין של "לעשות
16 שלום בין איש לאשתו" הוא דבר טוב; ואף אם נאמר
17 שמפני הענין של "השם נמחק" אין זה דבר טוב, הרי יכול
18 היה הרמב"ם לשנות את הסדר, ולאמר "שלום ביתו קודם
19 שהרי השם נמחק לעשות שלום... ועל-כן נר ביתו קודם",
20 (וכדומה).

ב.

שאלות נוספות על ההלכה וההוכחה

- 21 בנוסף לכך יש להבין:
22 (א) את ההוכחה עצמה: כפי הנראה בפשטות מתכוון
23 הרמב"ם באומרו "שהרי השם נמחק לעשות שלום..."
24 להוכיח את מעלתו של השלום, שהוא דוחה אפילו ענין
25 חמור ביותר, כמחיקת השם, ואם כך ודאי שר ביתו דוחה
26 את נר חנוכה. אבל לכאורה, אין הנידון דומה לראיה:
27 בענין עשיית שלום בין איש לאשתו, לגבי סוטה, מדובר
28 על התרת אשה לבעלה – "שלום" שמשפיע על עצם קיום
29 חיי המשפחה ו"שכינה שרויה ביניהם"⁷, מניעת המזבח
30 מלהוריד דמעות⁸ – ועוד – ולפיכך הוא חשוב יותר מן
31 החומרה של מחיקת השם. אך לא כך הוא השלום
32 שעל-ידי נר ביתו, המונע רק "שלא ישל בעץ או
33 באבן"⁸, או מפני ש"בני ביתו מצטערים לישיב בחושך"⁹,
34 ומהי אפוא ההוכחה, ששלום זה ידחה מצוה אחרת,
35 פרסומי ניסא של נר חנוכה?
36 (ב) בהלכה עצמה מקצר הרמב"ם את לשון הגמרא,
37 ומשנה אותה: (א) בגמרא ישנם שני חלקים "נר ביתו ונר
38 חנוכה – נר ביתו עדיף משום שלום ביתו, נר ביתו וקידוש
39 היום – נר ביתו עדיף משום שלום ביתו"¹⁰, והרמב"ם

(5) להעיר שבא' מכת"י הרמב"ם (הובא בילקוט שניי נוסחאות ברמב"ם מהדורת פרענקל) "גדול השלום כו" – היא – הלכה בפ"ע.
(6) אלא שדרך הרמב"ם לסיים כל ספר די"ד ספרי "יד החזקה" – בענין יסודי וכללי, התלוי בכוננת הלב וכו'.
(7) נוסף על העיקר (שכנראה) הרמב"ם אינו מקפיד לסיים ההלכות שבספרו דוקא בדבר טוב (ראה סיום ס' נשים שברמב"ם. ועוד). וראה שיחת ש"פ מקץ תשד"מ.
(7*) סוטה יז, א.
(8) סוף גיטין.
(8*) מרדכי שבת שם סרצ"ד (אינו אלא משום שלא ישל כו'). ועד"ז בפרש"י שם כה, ב (ד"ה הדלקת). הובא להלכה במג"א סרס"ג סקי"ג יד. שו"ע אדה"ז ר"ס רס"ג. אבל לא הובא זה ככהנ"ל כטעם דנר שבת קודם.
(9) פרש"י שם כג, ב ד"ה שלום ביתו, ר"ן שם (בהטעם דנר ביתו קודם). הובא במג"א ר"ס תרע"ח. ועד"ז בשו"ע אדה"ז סרס"ג ס"ד (בהטעם דנר שבת קודם לקידוש היום).
(10) וגם בטושו"ע שם ס"ג דהטעם משום שלום בית נאמר פעם אחת

(1) להעיר מהשייכות המיוחדת (נר) חנוכה (ונר ביתו – ד) שבת בשנה זו (תש"מ) – דבי' שבתות – בחנוכה – (שייך פעמיים דין הנ"ל); והימים הם: (א) התחלות ימי החנוכה, שעיקר הנס הי' ביום ראשון (שמצאו אז פך השמן), שכל ימי חנוכה כלולים ביום ראשון (שערי אורה ד"ה בכ"ה בעסלו פמ"ב. ד"ה כי אתה נרי פ"י). ובמילא ב) סיום וחותם (ראה ברכות יב, א) ימי החנוכה, שלימות הנס, יום השמיני, שלימות כל הימים (ראה לקו"ש ח"י ע' 318 בהערות שם. חכ"ה זאת חנוכה (תשד"מ).
(2) מקור דברי הרמב"ם אלו – ראה לקו"ש ח"ח ע' 349 ואילך.
(3) כג, ב. וגם בזה מודגשת השייכות דחנוכה לשבת דכל הסוגיא דחנוכה היא במס' שבת (אף שבאה לכאורה רק אגב המדובר במשנה שם פתילות ושמינים שמדליקין בהן בשבת).
ולהעיר ממחז"ל (ס' יצירה פ"א מ"ז) דנעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן – והרי ס' זמנים דהרמב"ם: תחלתו – הל' שבת, וסופו – הל' חנוכה. וראה לקמן בפנים.
(4) ובפרט שבגמ' "אמר רבא פשיטא לי", ולמה הוצרך הרמב"ם לראי' ההוכחה.

26 כשמו – דינים "ערוכים", כדי לדעת בשעת המעשה כיצד
 27 יש לנהוג, ולכן ייתכן שדינים מסויימים יכתבו פעמיים,
 28 כבענינו, כי ההלכה למקרה שאין ידו משגת לקנות נר
 29 שבת ונר חנוכה קשורה למעשה בפועל הן לשבת והן
 30 לחנוכה;

31 לעומת זאת, בספר "היד החזקה" של הרמב"ם הוא,
 32 נכתב בהקדמתו, "חיבור זה מקבץ לתורה שבעל-פה
 33 כולה... שאדם קורא בתורה שבכתב תחילה ואחר-כך קורא
 34 בזה ויודע ממנו תורה שבעל-פה כולה, ואינו צריך לקרות
 35 ספר אחר ביניהם..." , שמטרתו היא לדעת את דיני התורה,
 36 וכאשר הלכה מסויימת כבר ידועה – אין טעם לשנותה),
 37 הרי בענינו אי אפשר לומר, ש"מפרש דבריו במקום
 38 אחד" וסומך על כך, כי ה"מקום אחד" היה צריך להיות
 39 בהלכות שבת, המופיעות לפני הלכות חנוכה, במיוחד
 40 כאשר ההדגשה בהלכה זו היא על נר שבת, כדלעיל.

ד.

דין זה נובע מענין השלום בכלל

41 ההסבר לכך הוא: לגבי חובת הדלקת נר שבת אומר
 42 הרמב"ם בהלכות שבת שהיא "בכלל עונג שבת"¹⁹
 43 ו"לכבוד שבת"²⁰. אך אין הוא מציין שם שזה בגלל שלום
 44 בית²¹ ("שלא יכשל בעץ או באבן" או מפני ש"בני ביתו
 45 מצטערים לישיב בחושך").
 46 ולכאורה תמוה הדבר מאד: אם הרמב"ם סובר
 47 (בהלכות חנוכה), שענינו של נר שבת הוא "שלום ביתו",
 48 הוא היה צריך לציין זאת קודם כל בהלכות שבת?
 49 מכך מובן, שלפי הרמב"ם, אין עצם החיוב של נר
 50 שבת נובע מפני שלום בית²², אלא מפני כבוד

1 כוללם יחד¹¹. (ב) בגמרא נאמר "נר ביתו עדיף", והרמב"ם
 2 משנה ואומר "נר ביתו קודם"¹².

ג.

התמיהה על מיקום הלכה זו

3 כדי להבין זאת יש להקדים: ידוע, שגם מיקום
 4 ההלכות על-ידי הרמב"ם הוא מדויק. ונשאלת השאלה,
 5 מדוע הוא קבע את ההלכה על קדימת נר ביתו לנר חנוכה,
 6 בהלכות חנוכה, ולא בהלכות שבת¹³?
 7 אמנם, אין זאת הלכה הקשורה לכל שבת, אלא לשבת
 8 חנוכה בלבד, אבל בהלכה זו הוכרע, שנו שבת חשוב
 9 יותר, ודבר זה היה צריך להיכתב, לכאורה, בהלכות
 10 שבת¹⁴.
 11 תמיהה זו מתחזקת לאור ההלכה השניה "נר ביתו
 12 וקידוש היום", שאין לה כלל קשר להלכות חנוכה, אלא
 13 להלכות שבת בלבד, והיא מובאת כאן רק בדרך אגב,
 14 בסמוך להלכה הראשונה – וסביר יותר, ששתי הלכות אלה
 15 תיכתבנה בהלכות שבת, ולא בהלכות חנוכה.

16 ואכן, ב"טור" ובשולחן ערוך¹⁵ כתובה ההלכה של
 17 קדימת נר שבת לנר חנוכה בשני המקומות, הן בהלכות
 18 שבת¹⁶ והן בהלכות חנוכה¹⁷.
 19 אף אם נאמר, שאין דרכו של הרמב"ם לכתוב אותה
 20 הלכה פעמיים, כשם שמוצאים בכללי הרמב"ם¹⁸, שדרכו
 21 היא "לפרש דבריו במקום אחד, ובמקום אחר סותם
 22 דבריו", כי הוא "סומך... על מה שכתב כבר במקום אחר
 23 הקודם לזה"; ואילו ב"טור" ושולחן ערוך אין קיים כלל
 24 כזה,
 25 (על סיבת הברל זה ניתן לומר: "שלחן ערוך" הוא

(15) וכ"ה בלבוש.

(16) סרס"ג ס"ג.

(17) סתרע"ח.

(18) יד מלאכי כללי הרמב"ם כו' אות ו'.

(19) רפ"ה שם.

(20) פ"ל ה"ה שם.

(21) ודוחק גדול לומר שכונת הרמב"ם במ"ש "שלום ביתו" הוא מצד ענין "עונג שבת" שכ' בל' שבת (ראה לבוש או"ח ר"ס רסג. ולהעיר מפורשה שם סק"ב) כי אז הו"ל לפרשו.

(22) משא"כ לדעת אדה"ז שכתב ומדגיש בפירוש בריש הלכות נר

שבת (ר"ס רסג) "תיקנו חכמים כו' נושום שלום בית שלא יכשל כו'". וראה שם סעיף ט.

בסוף הענין, הרי הדין דנר שבת קודם הוא בב' בבות, משא"כ ברמב"ם.
 (11) ועד"ז הוא בר"ח שבת שם.

(12) ובפרט דבלשון זה ("קודם") אפשר לטעות שהכוונה (רק) שיקדים להדליקם בשיש לו שניהם (ראה א"ר (ואליהו זוטא) סתרע"ח* סק"ג (סק"א)). משא"כ בטורשו"ע שם שמקדים "ואם אין ידו משגת לקנות כו'" (אבל ברמב"ם כ' בהלכה רפ"ז "הרי שאין לו כו'". וראה לקמן הערה 31).

(13) ביאור דברי הרמב"ם (וזה שכתבו בהל' חנוכה) ע"פ פנימיות הענינים – ראה גם לקו"ש ח"ג (המתורגם) ע' 65 ואילך. שיחת שבת חנוכה תשל"ה. ועוד.

(14) עד"ז יש להקשות בנוגע לשו"ע אדה"ז שלא הביאו בהל' שבת. וי"ל שדעתו שמקומו בהל' חנוכה (שאינו בשו"ע אדה"ז).

(* אלא דמש כתבו דמה"ט הוסיף הרמב"ם "או קידוש היום" (אף שפשוט הוא כבר מצד ההלכה שלפנ"ז) בכדי לשלול קט"ד זו.

18 חנוכה, כדי להבהיר שזה איננו ביטול הדלקת נר
 19 חנוכה, אלא שכך מחייב הענין של חנוכה.
 20 לענין זה מביא הרמב"ם הוכחה מכך ש"השם נמחק
 21 לעשות שלום בין איש לאשתו": ענין השלום הוא חשוב
 22 כל כך, שלא זו בלבד שהאיסור החמור של מחיקת השם
 23 נדחה מפניו, אלא שכותבים מלכתחילה את השם כדי
 24 למחקו – למען עשיית שלום בין איש לאשתו. מצות
 25 כתיבת השם בכל קדושתה ועוצמתה מתגלה באמצעות
 26 "מחיקתו", מפני שעל-ידי כך מושג שלום בין איש
 27 לאשתו.
 28 לפי זה יובן הדיוק בלשון הרמב"ם, הכותב "נר ביתו
 29 קודם", בשונה מלשון הגמרא – "נר ביתו עדיף": מן
 30 הביטוי "עדיף" ניתן להסיק, שמצוה זו (נר שבת) עדיפה
 31 על פני האחרת (נר חנוכה) ולכן היא דוחה את האחרת²⁷;
 32 אבל הרמב"ם מדייק שמשמעות הביטוי "עדיף"
 33 בעניינו היא – "קודם": בהלכה זו מתכוונת הגמרא לומר,
 34 שרק בהדלקה המעשית, במקרה זה, נר ביתו קודם²⁸.

1 ועונג²³. ולמרות שבאמצעות נר שבת מתבצע גם ענין
 2 שלום בית, אין זה הטעם למצוה²⁴.
 3 לפי זה מתעורר קושי על ההלכה "נר ביתו עדיף משום
 4 שלום ביתו" – הרי "שלום ביתו" אינו ענינה העיקרי של
 5 מצוה זו?
 6 על קושי זה עונה הרמב"ם בקובעו הלכה זו בהלכות
 7 חנוכה, ולא בהלכות שבת, ובהוסיפו את ההוכחה "שהרי
 8 השם נמחק...": בכך הוא מחדש, שההלכה ש"נר ביתו
 9 קודם משום שלום ביתו" איננה פרט בחובת נר שבת, שבו
 10 ניכרת עדיפותו על פני נר חנוכה (שהרי, כאמור, הענין של
 11 שלום ביתו אינו עיקר במצות נר שבת²⁵), אלא נובע
 12 מחשיבות השלום בכלל; ודחיית מצוה בגלל ענין השלום,
 13 אינה באי-קיום המצוה, אלא שעל-ידי הענין השלום
 14 מקיימים מעין מצוה זו²⁶.
 15 ובענינו: "נר ביתו קודם משום שלום ביתו" נובע גם
 16 מענין החנוכה, שהוא חלק של "כל התורה (ש)ניתנה
 17 לעשות שלום". ולכן קבע הרמב"ם הלכה זו בהלכות

26 להעיר מביאור הא דהעוסק במצוה פטור מן המצוה (צפע"ג הל' תרומות לג, רע"ג (הובא בכללי תהו"מ בערכו). וע"ד החסידות – המשך תרס"ו ע' סח, תקכב. ד"ה לסרבה המשרה הש"ת פ"ג – סה"מ קונט' ח"ב תלה, ב). וצ"ע בירוש' שבת פ"א ה"ב (בסופה) זה שינוי וזה שינוי.

27 וכן משמע בלבוש שם סתרע"ח שמאריך איך שנה שבת עדיף. (28 ע"פ כל הנ"ל יומתק שינוי לשון הרמב"ם בהלכה זו לגבי לשונו בהלכה י"ג שלפניו: "לפניו קידוש היום והדלקת נר חנוכה מקדים לקנות שמן להדליק נר חנוכה על היין לקידוש היום הואיל ושניהם מדברי סופרים מוטב להקדים נר חנוכה שיש בו זכרון הנס" –

דהכונה שם היא שמצות הדלקת נ"ח עדיף ממצות קידוש היום ודוחה אותה (וכמודגש באריכות לשונו – מקדים לקנות שמן כו' על היין לקידוש היום"), והעדיפות ד"ח על קידוש היום היא בזה (ש"ע פ"ג ששורים במצותם, ד"שניהם מדברי סופרים, מ"מ נ"ח) "יש בו זכרון הנס";

משא"כ בהלכה שלפניו מקצר "נר ביתו קודם משום שלום ביתו" – כי זה ש"נר ביתו קודם" אינו מצד החיוב והמצוה דנר ביתו, שחמור כ"כ שדוחה המצוה דנ"ח [שהרי "שלום ביתו" אינו גדר המצוה דנר ביתו, כנ"ל בפנים], כי אם מצד המציאות ד"שלום ביתו" שב"נר ביתו" (מעלת השלום בכלל). ולכן: א) לא כתב ד"שניהם מד"ס" – כי כאן אין נוגע החיוב וגדר המצוה דנר ביתו. ב) כותב "קודם" סתם, ולא "קודם לקידוש היום".

ועפ"י יומתק ג"כ השינוי, דבהלכה יג נקט "מקדים לקנות כו' מוטב להקדים נ"ח כו'" (היינו, שעל האדם להקדים נ"ח), ואילו כאן נקט "נר ביתו קודם" (לא – "מקדים נר ביתו") – כי הקדימה בהלכה יג היא מצד החיוב והמצוה (שעל האדם) דנ"ח; משא"כ כאן הקדימה היא מצד המציאות דשלום ביתו שישנה בנר ביתו (החפצא דנר ביתו).

23 והיינו שענינם גופא עונג וכבוד, משא"כ לדעת אדה"ז בשו"ע שם – הוא רק גורם לשלימות העונג דאנו"ש, דהיינו פרט בהעונג דהסעודה* (כדעת התוס' ד"ה הדלקת – שבת כה, ב). וי"ל דלכן לא הביאו בר"ם רמב בדיני עונג שבת (ראה בכ"ז מכתב עש"ק וחנוכה תשל"ו בהערה – נדפס בלקו"ש חט"ו ע' 528).

וי"ל שלדעת אדה"ז מוכח כן מגמרו אז גופא "נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו", ולא קאמר לפי שיש בזה כבוד ועונג. ולהרמב"ם אין זה הוכחה כי משום זה לבד אין בו כדי לרחות נר חנוכה, כי לשיטתו גם בנר חנוכה יש כמה פרטים מלבד זכרון נס הנרות (ראה שם פ"ד ה"ב "על הנסים שעשה לנו". וראה צפע"ג – לרמב"ם שם פ"ג ה"ג ולקמן בפנים).

משא"כ לשיטת אדה"ז (שבפשטות – פוסק כהשו"ע כו') שכל הקביעות דחנוכה היא מצד הנס דנרות ורק זה הפרסומא ניסא דנר חנוכה. ולא ס"ל כדעת הרמב"ם שהקביעות דחנוכה הוא גם מצד נצחון ונס המלחמה שלכן "התקינו חכמים .. ימי שמחה כו'" כי לא נאמר בגמרא שלנו (ומקורו דהרמב"ם בזה הוא ממדרש חנוכה) – ראה לקו"ש ח"י ע' 142 ואילך. ואכ"מ.

24 והסברת הרמב"ם בזה שס"ל דנר שבת הוא מצד עונג וכבוד – י"ל כי זה מתאים עם כללות תוכן השבת, שעיקר ענינו חיוב – מנוחה, כדלקמן בפנים ס"ח. ולכן מפרש כפשטות מרז"ל (תנחומא ר"פ נח): הדלקת הנר דכתיב וקראת לשבת עונג זו הדלקת הנר בשבת. ולפ"ז ה"ז כפשטות הלשון בשבת כה, ב "הדלקת נר בשבת חובה".

25 ועפ"י יומתק מש"כ הל' "נר ביתו" (כבגמרא) ואינו מפרש ומפרט (כבשו"ע) "נר שבת" – כי הטעם שזה קודם הוא לא מצד היותו נר שבת (לעונג ולכבוד), כ"א לפי שהוא נר ביתו, שמאיר את הבית ונעשה שלום בית בפועל.

* משא"כ ברמב"ם שם רפ"ה שכתב "אפילו אין לו מה יאכל". ובה"י שם "וחובה עליו לישוב לאור הנר" ולא כ' "לישב ולסעוד" (כבתוס' שם). וראה הגמ"י לה"ד שם. אבל להנייר שמקור אדה"ז שם ט"ב וגי' (יבכלל עונג סעודת הלילה), "הרפת קודמת לנר שריא עיקר מצות הסעודה" הוא ממו"א שם סק"ד"ה, שמפרש כן בדברי המחבר (שם ט"ב): "אפילו אין לו מה יאכל". שיה בכלל עונג שבת הוא" (שהוא הוא לשון הרמב"ם הנ"ל רפ"ה) – אף שאי"ז פשטות לשון (הרמב"ם והשו"ע). ואכ"מ.

ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שהיו שמונת ימים 26
האלו... ימי שמחה והלל – 27
כלומר, ענין החנוכה איננו רק המצוות הפרטיות שבו, 28
כבשאר המצוות והחגים, שבאים בעקבות מאורע מסויים, 29
אלא בחנוכה היתה ישועה מפני גזירות כלליות שהוטלו 30
על כל "דת" ישראל, ועל ההתעסקות בתורה ובמצוות 31
בכלל. 32

ז.

התורה – פעולות של חיוב ושליה

לפי כל האמור לעיל, נובע הקשר שבין ההלכה "נר 33
ביתו קודם" להלכות חנוכה, רק מחשיבות השלום של "כל 34
התורה", וחנוכה היא חלק מ"כל התורה", 35
אבל מכך שהרמב"ם מרחיב את הדיבור על ענין 36
השלום דוקא בהלכות חנוכה³⁰ סביר לומר, שלענין 37
השלום יש קשר מיוחד למשמעות החנוכה³¹. 38
קשר זה יובן, אם נקדים ונאמר, שעבודת התורה 39
והמצוות מתבטאת בשני תחומים כלליים: א) "אנכי ה' 40
אלקיך..." – עשה, פעולה חיובית. ב) "לא יהיה לך אלקים 41
אחרים" – לא תעשה, פעולה שלילית. 42

באופן כללי, זוהי החלוקה בין מצוות עשה לבין מצוות 43
לא תעשה. אבל שבע מצוות דרבנן הן כולן "קום עשה"³², 44
ותכליתן היא דחיית הרע, כמוסבר בהרחבה במקום 45
אחר³³. 46

ה.

שבת – חיוב, חנוכה – שליה

וזהו ההבדל הכללי בין שבת לבין חנוכה³⁴: 47
שבת היא בעיקרה ענין חיובי, כדברי הרמב"ם מיד 48
בתחילת הלכות שבת: "שביתה בשביעי ממלאכה מצות 49

אבל בפשטות, הלשון (כריש הלכה יג ברמב"ם שם) "הרי שאין לו 67
אלא פרוטה אחת" שפירושו שיש לו מעות רק עבור נר אחד קאי גם 68
עמ"ש בה"ד לענין "נר ביתו ונר חנוכה כו...". וא"כ כשיש לו יותר מזה 69
צריך להדליק השני לנר חנוכה, כמקומות הנ"ל. וכ"כ במעשה הרקח 70
לרמב"ם שם.

וי"ל אחת מהנפק – שגם ב"ב וכיו"ב יראוהו עכ"פ ובתוך שיעור 71
הדלקת נ"ח.

(32) ראה תו"א נב, ג. לקו"ת פקודי ו, ד. שה"ש א, ב. וראה הערה 72
בסה"מ ת"ש ע' 50. ובד"ה מאי מברך ש"ת (בסה"מ קונטר' ח"ג) ע' רה. 73
(33) מקומות שנשמנו בהערה לפנ"ז. ר"ה מצה זו תר"ם, ר"ה מאי 74
מברך פרת". ועוד.

(34) להעיר דגם כפשוטו מצות (וענינו) שבת הוא מדאורייתא וחנוכה 75
מדרבנן והרי בפרטיות עיקר תוכן במצות דרבנן הוא ה"ל"ת כנ"ל בפנים.

ה.

מטרת כל מצוה – שלום

1 כדי להסביר, שכאשר מדובר על "שלום", אין הכוונה
2 לכך שמצוה אחת נדחית מפני האחרת, אלא שהמשמעות
3 והתוכן מתאימים גם למצוה האחרת, ממשיך הרמב"ם
4 ואומר "גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום
5 בעולם":
6 כיוון שכל התורה – מטרתה להשכיח שלום בעולם, הרי
7 מובן, שכאשר מדובר במצוה הקשורה להשכנת שלום
8 כפשוטו, אין לומר שהיא דוחה מצוה אחרת מן התורה, או
9 מדרבנן, כי באמצעות קיום המצווה המשכינה שלום
10 באופן מעשי – מתממשת הכוונה בנתינת המצוה האחרת.
11 לפיכך מובן, מדוע כלל הרמב"ם את שני הענינים –
12 קדימות נר ביתו על פני נר חנוכה ועל פני קידוש היום –
13 יחדיו, ולא בשני חלקים שונים, כפי שמואב בגמרא, כדי
14 להדגיש, שאין אלה שני ציוויים נפרדים, אלא אותה הלכה
15 בדיוק: כיוון ששלום היא המטרה הכללית של נתינת
16 התורה וכל מצוותיה, כולל נר חנוכה וקידוש היום, הרי
17 הצד השווה שבהן מחייב את הקדמת נר ביתו לפניהם²⁹.

ו.

חנוכה – ביסוס התורה בכלל

18 ניתן להבין יותר את הקשר שבין חשיבות השלום של
19 "כל התורה" לבין הלכות חנוכה, כי ענין החנוכה איננו רק
20 פרט בתוך "כל התורה" אשר "ניתנה לעשות שלום
21 בעולם", אלא הוא קשור ממש ל"כל התורה", כפי שמסביר
22 הרמב"ם בהרחבה בתחילת הלכות חנוכה אודות הסיבה
23 לקביעת ימי חנוכה: בבית שני כשמלכות יון גזרו גזירות
24 על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה
25 ובמצוות... עד שריחם עליהם אלקי אבותינו והושיעם...

29 ומה גם מובן במילא דגם הדין ד"נר ביתו וקידוש היום נר ביתו
קודם" אין מקומה בהל' שבת, כי אי"ז מצד הגדר (ומצות דנר) והל' שבת
כ"א מצד הגדר דשלום בית. ושייכותו להל' חנוכה דוקא – ראה לקמן
בפנים ס"ח.

(30) דלכאורה מקומה בהל' דעות וכיו"ב.

(31) לכאורה י"ל דנפק"מ להלכה (בוה שנור ביתו קודם הוא דין בהל'
חנוכה): באם ידו משגת לב' נרות אם ישמש בשניהם לנרות שבת, או
ידלק אחד לנר חנוכה (ובפרט כאשר ליל שבת אינו בליל ראשון דחנוכה,
דאז בלאה"כ לא יקיים ה"מנהג פשוט" דמוסיפין (רמב"ם שם פ"ד ה"ג)).
ולכאורה מכיון דזה דנר ביתו קודם הוא דין בהל' חנוכה ואי"ז בגדר
דיחוי דמצות נר חנוכה, מקום לומר, שגם השני ידליק לנר שבת להוסיף
(אורה) שלום ביתו (בכל חדר וחדר), ולפ"ז הוא דלא כפרש"י שבת שם
כג, ב ד"ה נר (וכן פסק במג"א שם סי' רס"ג סק"ט. ור"ס תרע"ח. שו"ע
אדה"ז (שם סרס"ג ס"ד) – לענין נר שבת קודם לקידוש היום).

29 חשמונאי" – הסבת ההתנגדות לתורה ולמצוות, ענין של
30 שלום.

31 (גם ענין זה מתגלה באמצעות הנרות⁴³, כדברי
32 הרמב"ם שהובאו לעיל, וכפי שאומרים בעת הדלקת הנרות
33 – "הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל
34 הנפלאות"⁴⁴).

35 לפיכך, כאשר מתעוררת השאלה בדבר "נר ביתו ונר
36 חנוכה", או נר ביתו וקדוש היום", נקבע בהלכות חנוכה
37 ש"נר ביתו קודם": כיון ש"נר ביתו" מביא ל"שלום ביתו"
38 בגשמיות, הרי מובן, שבאמצעותו ייגרם שלום יותר מאשר
39 באמצעות נר חנוכה, ולכן מצד הלכה זו עצמה של חנוכה,
40 יוצא, ש"נר ביתו קודם – משום שלום ביתו".

י.

"השם נמחק" – מטרת התורה השכנת שלום

41 לענין זה מביא הרמב"ם הוכחה, שהשלום (שלילת
42 הרע) מכריע על-פני החיוב (תוספת אור וקדושה) לא רק
43 בחנוכה, אלא בכל התורה: "שהרי השם נמחק לעשות
44 שלום בין איש לאשתו": הדרגה הנעלה ביותר בשם ה',
45 שם "הוי'", שהוא "שם העצם"⁴⁵, "שם המפורש"⁴⁶ ו"שם
46 המיוחד"⁴⁷, ואשר כתיבתו על קלף גשמי היא הדרך
47 הנעלית ביותר ל"המשכת" השפע האלוקי בעולם, נכתבת
48 מלכתחילה בכוונה למחקה, למרות קדושתה, כדי להשכיך
49 שלום בין איש לאשתו. מטרת הפעולה החיובית – הוספת
50 קדושה בעולם – היא למען השלום – שלילת הרע, כדי
51 למנוע מחלוקת בין איש לאשתו.

52 הרמב"ם אף ממשיך ומסביר, ש"גדול השלום" כי "כל
53 התורה ניתנה לעשות שלום בעולם" – התורה לא ניתנה
54 בעולם הזה רק כדי להוסיף אור וקדושה בו, אלא כדי
55 "לעשות שלום בעולם" במקום שיש מחלוקת וצריך
56 לבטלה;

1 עשה שנאמר וביום השביעי תשבות". למרות שרוב הלכות
2 השבת הן מן הסוג של מצוות לא-תעשה – ל"ט אבות
3 מלאכה האסורים בשבת וכדומה, בכל זאת, תוכנה העיקרי
4 הוא הענין החיובי³⁵ של שבתה ומנוחה, כפי שרואים זאת
5 במאמר חז"ל³⁶ לגבי תחילת הבריאה, שהעולם היה חסר,
6 ו"באת שבת באת מנוחה".

7 לעומת זאת, ענין החנוכה הוא בעיקר שלילת הרע,
8 כדברי הרמב"ם בהרחבה בתחילת הלכות חנוכה: "גזרו
9 גזירות... ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה
10 ובמצוות... ולחצום... וגברו בני חשמונאי... ואבדום" –
11 ענין שלילי – ביטול הגזירות הנוגדות לתורה ומצוות.

12 רק מאוחר יותר התוצאה מכך היא "שמחה והלל
13 ומדליקין בהן הנרות..." – פעולה חיובית, אך הסיבה
14 העיקרית היא – שלילת הרע³⁷.

ט.

"נר ביתו" – גורם יותר לשלום

15 לפי זה מובן גם לגבי נר ביתו ונר חנוכה: משמעות
16 נר שבת היא כמשמעות השבת בכלל – חיוב, עונג
17 וכדומה. כדברי הרמב"ם בהלכות שבת ש"נר שבת הוא
18 תוספת עונג וכבוד, אבל, למעשה, כיוון ש"נר שבת הוא
19 אור מאיר, הוא גורם גם לשלילת הרע³⁸, הוא מונע מהיות
20 בני ביתו "מצטערין לישב בחושך", ומונע את "יכשל בעץ
21 או באבן" (לעומת נר חנוכה, שאסור להשתמש לאורו³⁹).

22 ואילו נר חנוכה, פעולתו היא "להראות ולגלות הנס"⁴⁰
23 – פרסומא ניסא, פעולה חיובית, ולכן "צריך אדם להיזהר
24 בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על
25 הניסים שעשה לנו"⁴¹, אבל מאידך⁴² הסיבה ותוכן
26 המאורעות שהביאו לנס, היא מניעה ושלילת הרע – ביטול
27 המנגדים אשר "גזרו גזירות... ולא הניחו אותם לעסוק
28 בתורה ובמצוות" ו"הושיעם מידם והצליח וגברו בני

(42) ראה במקומות שנשמנו בהערה 33 שמצות דרבנן יש בהן המעלות דמ"ע ומל"ת. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 224 ואילך.

(43) להעיר מהענין דנר חנוכה בפנימיות הענין: (שהוא המשכת אור התורה) שעיקר מצות נ"ח להאיר בחוץ ברשות הרבים בחי רבים היינו טורא דפרודי כו' שגם שם יאיר אור ה' וקדושתו שלא יהא העולם והסתר כו' (תו"א מקץ מב, סע"ג). וראה לקו"ש ח"ה שם.

(44) ראה גם לעיל ע' 394.

(45) פרדס שי"ט. מו"נ ח"א פס"א ואילך. ועוד.

(46) סוטה לח, א. רמב"ם הל' יסודי התורה פ"י ה"ב.

(47) סוטה שם. סנהדרין ס, א. וראה בארוכה פרדס שם. שערי אורה (להר"י גיקטליא) שער ה. תו"א ס"פ נה. ועוד.

(35) ראה צפע"נ הל' שבת רפכ"א (כא, ד). וראה שו"ת צפע"נ דווינסק ח"ב סכ"ג. וראה גם לקו"ש חכ"א ע' 71 ואילך.

(36) פרש"י בראשית ב, ב. פרש"י מגילה ט, א ד"ה ויכל. וראה ב"ר פ"י, ט.

(37) עפ"ז יש להוסיף בנועץ תחלתן בסופן שברמב"ם ריש ספר זמנים וסיומו: מתחיל בבי' הענינים "שבתה בשביעי ממלאכה מצות עשה.. וכל העושה בו מלאכה ביטל מ"ע ועבר על ל"ת". ומסיים בבי' הענינים: נר ביתו ונר חנוכה, וזכרון הנס – חיוב, ושלום בית – שלילה.

(38) להעיר מלבדו ופרישה דלעיל הערה 21.

(39) רמב"ם הל' חנוכה פ"ד ה"ו. ראה לבוש סי' רסג שם, וסי' תרעה.

(40) רמב"ם שם פ"ג ה"ג.

(41) רמב"ם שם פ"ד הי"ב.

29 האמיתית של העולם, גילוי אלקות. ומטרה זו מתגשמת
30 על-ידי ביטול חוסר האמת שבעולם, שמעלים את
31 האלקות.

יב.

השלום – משמעות החנוכה

32 ענין זה קשור למשמעות הכללית של חנוכה: נצחון
33 היהודים וביטול המצב של "גזרו גזירות על ישראל וביטלו
34 דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות" הושגו
35 באמצעות מסירות הנפש של החשמונאים על קידוש ה'⁵⁵,
36 שמסירות נפש נובעת מחלק ה"יחידה" שבנפש, שממנה
37 נובע השלום האמיתי, שבו אין מלכתחילה מקום כל שהוא
38 להתנגדות, כפי שמסביר אדמו"ר האמצעי בהרחבה⁵⁶.

39 וכתוצאה מכך התגלה ענין זה גם למעשה, כפשוטו,
40 ש"גברו ישראל על אויביהם ואבדום"⁵⁷ ו"חזרה מלכות
41 לישראל"⁵⁸ – השלום והשלום אצל עם ישראל, כפשוטם
42 של דברים.

יג.

הגברת מבצע נש"ק

43 מכל האמור לעיל מובן, שאם בכל השנה כולה יש
44 להשתדל ככל האפשר בקיום מצוות הדלקת נרות שבת
45 קודש, שכל בת ישראל (גם לפני הנישואין, מיד עם הגיעה
46 לחינוך) תדליק נר שבת קודש, כפי שכבר הוסבר מספר
47 פעמים בהרחבה^{58*}, הרי בימי החנוכה יש להשתדל
48 במיוחד לחזק את "מבצע נש"ק",

49 והשתדלות זו תביא לחיזוק ולהוספה בכל הענינים
50 הרוחניים המושפעים מימי החנוכה בימים שלאחריהם,

51 וכאשר יצטברו כל נרות המצוה (נר שבת ונר חנוכה)⁵¹
52 תהיה אבוקה גדולה, שתאיר את חושך הגלות, ותבוא
53 הגאולה על-ידי משיח צדקנו, כאשר ישרור "שלום
54 בעולם" – "באותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה

1 כלומר, "כל התורה" והמצוות, כולל אלה אשר ענינם
2 הגלוי הוא חיובי – הוספת אור וקדושה – מטרות
3 העיקרית היא "לעשות שלום בעולם", לבטל את ההתנגדות
4 לקדושה בעולם⁴⁸.

יא.

התורה – גילוי האלקות שבעולם

5 ההסבר לכך ביתר עמקות הוא:

6 השלום האמיתי איננו רק ביטול ההתנגדות, אלא
7 יצירת מצב שבו לא תיתכן מלכתחילה מציאות של
8 התנגדות. כלומר, הגילוי שמציאותו של האחר איננה נוגדת
9 ואיננה שונה.

10 והפירוש בפנימיות הענינים לכך ש"התורה ניתנה
11 לעשות שלום בעולם"⁴⁹, הוא, שמהותו האמיתית של
12 העולם היא, בעצם, תורה – אלקות. לא זו בלבד שאלקות
13 היא הגורם להתהוותו ולקיומו, כפי שמסביר אדמו"ר הזקן
14 בהרחבה⁵⁰, שהקב"ה בורא את העולם בכל רגע, באופן
15 תמידי, מאין ליש, אלא שכל מהותו של "יש הנברא" הוא
16 ה"יש האמיתי"⁵¹.

17 העולם (מלשון העלם⁵²) כשלעצמו מסתיר את האור
18 האלקי, ונראה כמציאות עצמאית⁵³, עד אשר אפשר
19 לחשוב בטעות שאין הוא זקוק ח"ו לדבר ה' כדי להחיותו
20 ולקיימו – "בירה זו בלא מנהיג"⁵⁴. ולפיכך ניתנה התורה
21 – "לעשות שלום בעולם", להשכיח שלום, כביכול, בין
22 העולם לבין הקדוש-ברוך-הוא, כך שירגישו שמציאות
23 העולם איננה ח"ו נוגדת וסותרת לאלקות, אלא שכל
24 מציאות העולם היא, בעצם, הקב"ה – "יש האמיתי".

25 לפי זה מובן, שגם אם קיימים בתורה ובמצוות שני
26 סוגי העבודות – פעולה חיובית הוספת אור וקדושה)
27 ופעולה שלילית (ביטול התנגדות), הרי מטרתה העיקרית
28 של התורה היא השכנת שלום בעולם – גילוי המציאות

53 ראה לעיל הערה 48. ד"ה מצותה שם.

54 לשון המדרש – ב"ר רפל"ט.

55 תו"א ל, א. שערי אורה בהקדמה. ד"ה יביאו לבוש מלכות שם.
ד"ה ת"ר נר חנוכה תרמ"ג בסופו (נדפס בסה"מ תרמ"ג-מ"ד ע' לה
ואילך).

56 שערי תשובה ח"ב ד"ה פדה בשלום.

57 רמב"ם שם פ"ג ה"ב.

58 שם סה"א.

58* ראה לקו"ש ח"א ע' 281 ואילך. לעיל ע' 182 ואילך. ע' 185.
לקו"ש ח"ז שבעה ע"ד 49.

48 דהרי מציאות העולם מצ"ע הוא "תחתון במדרגה שאין תחתון
למטה ממנו בענין הסתר אורו ית' וחשך כפול ומכופל עד שהוא מלא
קליפות וס"א שהן נגד ה' ממש לומר אני ואפסי עור" (תניא פל"ו). וא"כ
מובן דעשיית הדירה בתחתונים היא לא ע"י המשכת האור, כ"א ע"י
ביטול ושכירת הקליפה, והסרת ההעלם וחושך העולם. ראה בארוכה
לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 23 ואילך. ח"ב ע' 74.

49 ראה לקו"ש ח"ז ע' 144 ואילך.

50 שער היחוד והאמונה פ"א ואילך.

51 ביאורה"ז לאדמו"ר האמצעי מג, ג. ד"ה מצותה משתקע החמה
תרע"ח.

52 לקו"ת שלח לו, ד. ביאורה"ז להצ"צ ע' שנה.

- 1 ולא קנאה ותחרות⁵⁹, כי משיח צדקנו יתקן את העולם
 2 כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר כי אז אהפוך אל עמים
 3 שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד"⁶⁰,
 4 ותקיים ההבטחה "מראה לכם נרות של ציון"⁶¹ – הדלקת
 5 הנרות בבית-המקדש השלישי.
 (משיחות י"ט כסלו, ש"פ וישב ומקץ תשל"ז)

(61) יל"ש ר"פ בהעלותך. וראה רמב"ן ר"פ בהעלותך. דית רענן ליל"ש שם.

(59) רמב"ם סוף הל' מלכים.
 (60) רמב"ם שם ספי"א.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד כסלו, תשי"ד
 ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ בנשק
 מוה"ר מתתי יחזקאל שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי תשורתו הספר מתורת הבעש"ט וצאצאיו והספר מתורת רבי פנחס מקוריץ מהדורא חדשה, ות"ח ת"ח על תשורתו זו, והשי"ת יתן לו האפשריות לפרסם תורת נשיאי החסידות וגדולי בחוגים הכי רחבים מתוך הרחבת הדעת ובריאות הנכונה.

בבקשתו יושלח לו בחבילה בפ"ע, התניא שהדפיסו כאן במהדו"ח עם מפתחות וכו' ובטח יאשר קבלתם. כן מוסג"פ אשר הו"ל בקשר עם חג הגאולה הוא י"ט כסלו, אשר בטח יעניין את כת"ר שי'.

במה ששואל להערותי, הנה אין הזמ"ג לעיין כדבעי, בכ"ז לחביבותא דמילתא עברתי בין הדפים. ולפ"ד בס' אלו ניכר עוד יותר חסרון מפתחות. כן - בס' תורת הבעש"ט וצאצאיו - בכמה וכמה מאמרים אינן ברור למי הם. גם הי' צ"ל הוראה מפורשת אשר חלק המאמרים הובא בשינוי לשון.

דרך אגב: שם בתו של הבעש"ט צ"ל אדל חסר יו"ד, כיון שהוא ר"ת: **אש דת** למו.

את בנו של בעל התניא אין לכנות רבי דוב **מליאדי**, כי נהג נשיאותו **בליובאוויטש**. הר"ד מליאדי הי' נכדו של הצמח צדק חתנו של הנ"ל.

בס' תורת ר"פ מקוריץ **סי' קכא**, אי' בכ"י - הוא שם בשם הירושלמי אף שלא נמצא בירושלמי שלפננו. וראה תורה אור בהוספות ס"פ תשא.

בברכת הצלחה בענייניו.